

Từ vai trò của tầng lớp trí thức với phong trào yêu nước cuối thế kỷ XIX đầu thế kỷ XX ở Việt Nam đến việc giáo dục lý tưởng cách mạng cho sinh viên Trường Đại học Hải Dương hiện nay

Trần Việt Dũng*

*Trường Đại học Hải Dương

Received: 22/2/2024; Accepted: 2/3/2024; Published: 8/3/2024

Abstract: In this article, the author presents the role of the Vietnamese intellectual class in the patriotic movement of the late 19th and early 20th centuries, thereby pointing out the basic content of moral education for school students. Hai Duong University - the future intellectual class

Keywords: Intellectuals, patriotic movement, Vietnam

1. Đặt vấn đề

Trong tiến trình lịch sử dân tộc, trí thức Việt Nam có vai trò quan trọng trong sự nghiệp kiến thiết và xây dựng đất nước. Họ là lực lượng tiên phong, khởi xướng, tổ chức, lãnh đạo các phong trào chính trị, văn hóa. Trí thức Việt Nam luôn nhạy bén, chủ động tiếp thu tư tưởng cứu nước mới, tiếp thu và truyền bá những yếu tố văn hóa tích cực, tiến bộ, thực hiện hoài bão đưa dân tộc tiến cùng thời đại.

Giai đoạn nửa cuối thế kỷ XIX đầu thế kỷ XX là giai đoạn lịch sử Việt Nam có những biến đổi hết sức to lớn. Thực dân Pháp xâm lược và biến nước ta từ một nước độc lập thành một nước thuộc địa nửa phong kiến. Trong giai đoạn này, tầng lớp trí thức là lực lượng đi đầu trong cuộc phát động phong trào yêu nước, thành lập các tổ chức cách mạng và góp phần quan trọng trong quá trình truyền bá chủ nghĩa Mác - Lênin vào Việt Nam.

Sinh viên (SV) là tầng lớp xã hội đặc thù, là lực lượng bổ sung cho đội ngũ trí thức tương lai của đất nước. Thực tế quá trình đào tạo hiện nay cho thấy còn một bộ phận SV sống thiếu niềm tin, phai nhạt lý tưởng, chạy theo lối sống cá nhân, thực dụng, đua đòi, sa vào tệ nạn xã hội, tiếp thu thiếu chọn lọc lối sống từ bên ngoài... những biểu hiện trên đã và đang tác động tiêu cực đến việc đào tạo, sử dụng nguồn nhân lực trẻ và đẩy sức mạnh này. Trong thời gian qua, công tác giáo dục lòng yêu nước cho SV Trường Đại học Hải Dương đã được đẩy mạnh và triển khai đa dạng cả về nội dung, phương pháp, hình thức, nhờ đó, đã đem lại động thái tích cực trong việc giáo dục, nâng cao tinh thần yêu nước cho SV. Tuy nhiên, công tác giáo dục lòng yêu nước cho SV vẫn còn tồn tại một số hạn chế, chưa mang lại hiệu quả thiết thực.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Tầng lớp trí thức Việt Nam cuối thế kỷ XIX đầu thế kỷ XX

2.1.1. Tầng lớp trí thức Nho học

Trào lưu tư tưởng dân chủ tư sản mới từ Trung Quốc, Nhật Bản đã truyền đến Việt Nam tác động sâu sắc đến nhận thức và tư tưởng của các nhà trí thức Nho học. Họ đứng ra thu nhận và truyền bá tư tưởng dân chủ tư sản. Dưới ảnh hưởng của tư tưởng tư sản, các trí thức đã tỏ rõ thái độ của mình, tìm ra lối thoát cho dân tộc bằng con đường cách mạng dân chủ tư sản. Một số theo chủ trương bạo động, đứng đầu là Phan Bội Châu. Một số theo chủ trương cải lương của Phan Chu Trinh. Chính vì vậy, trong những thập kỷ đầu của thế kỷ XX đã diễn ra rầm rộ các phong trào yêu nước dưới nhiều hình thức khác nhau.

Phan Bội Châu theo khuynh hướng bạo động đã cùng các đồng sự tập hợp những người thuộc dư đảng Cần Vương lập nên Hội Duy Tân (1904), tổ chức phong trào Đông Du (1906 - 1908). Hoạt động của Hội đã thu hút đông đảo quần chúng nói chung và tầng lớp trí thức nói riêng. Từ năm 1904 - 1911, Hội Duy Tân đã đóng vai trò như một đảng chính trị, phát động mạnh mẽ phong trào yêu nước trong toàn quốc, chuẩn bị về mọi mặt cho các cuộc đấu tranh đối với chính sách nô dịch của thực dân Pháp.

Trên cơ sở đó, Việt Nam Quang Phục Hội đã ra đời (1912) với chủ trương đánh đuổi giặc Pháp bằng bạo lực quân sự. Bởi trong hoàn cảnh một nước thuộc địa mà bất cứ một sự phản kháng hòa bình nào cũng bị đàn áp dã man thì việc dùng bạo lực cách mạng để đập tan bạo lực phản cách mạng là con đường đúng đắn nhất để giành thắng lợi cho cách mạng. Tuy nhiên, Phan Bội Châu bị kết án (tử hình vắng mặt), Việt Nam

Quang Phục Hội tan rã.

Chủ trương bất bạo động của Phan Chu Trinh trái ngược hoàn toàn với chủ trương bạo động của Phan Bội Châu. Với chủ trương lợi dụng Pháp để thực hiện cải lương, làm cho dân khôn, dân giàu thì đó là lực lượng để tự giải phóng. Rất nhiều người đã tán thành chủ trương trên như Trần Quý Cáp, Huỳnh Thúc Kháng, Nguyễn Đình Hiến... Cuộc vận động duy tân của các trí thức Nho học này đã diễn ra trên nhiều lĩnh vực: kinh tế, giáo dục, nông nghiệp, thương nghiệp... Việc thành lập Đông Kinh Nghĩa Thục (1907) là một minh chứng điển hình cho lòng yêu nước, khát vọng nâng cao dân trí cho dân tộc để tự giải phóng của những nhà trí thức.. Cùng với ảnh hưởng của phong trào Duy Tân, Đông Kinh Nghĩa Thục đã góp phần nuôi dưỡng một phong trào cách mạng công khai, hợp pháp khá sôi nổi, khẳng định sức thu hút mạnh mẽ của tư tưởng Duy Tân và vai trò lãnh đạo của tầng lớp sỹ phu tiến bộ.

2.1.2. Tầng lớp trí thức Tây học

Với gương mặt trí thức mới như Nguyễn An Ninh, Nguyễn Thái Học, Bùi Quang Chiêu, Phan Văn Trường, Tôn Quang Phiệt... đã sớm bộc lộ hành động yêu nước qua sự lựa chọn giữa con đường cách mạng bạo lực của Phan Bội Châu hay xu hướng cải lương của Phan Chu Trinh. Bên cạnh đó, do những yếu tố tác động từ bên ngoài cũng như những chuyên biến từ bên trong, các trí thức Tây học đã tham gia vào cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc thông qua nhiều hình thức khác nhau như sử dụng báo chí, biểu tình... Báo Chuông rạn của Nguyễn An Ninh và An Nam của Phan Văn Trường đã kịch liệt lên án chế độ thực dân, công khai chống lại chủ trương Pháp - Việt đề huề. Ngoài ra, báo còn trích đăng một số bài trên báo Nhân đạo của Đảng Cộng sản Pháp, giới thiệu những tài liệu có liên quan đến cách mạng tháng Mười và chủ nghĩa xã hội. Ngoài ra, các trí thức trẻ còn thành lập đại lý mua bán sách báo có tư tưởng yêu nước như Nam Đồng Thư Xã của Phạm Tuấn Tài và Phạm Tùng Lâm; Quan Hải Tùng Thư của Đào Duy Anh.

Không chỉ trên diễn đàn báo chí, các trí thức, học sinh, sinh viên cũng tham gia các cuộc biểu tình đòi thả Phan Bội Châu và lễ truy điệu Phan Châu Trinh. Từ trong các phong trào đấu tranh sôi nổi này đã xuất hiện các tổ chức chính trị của thanh niên trí thức, tiêu biểu là Hội Phục Việt và Việt Nam Quốc dân Đảng.

Những năm 1927 - 1930 phong trào cách mạng gắn liền với sự ra đời và hoạt động của Việt Nam Quốc dân Đảng. Đây là tổ chức chính trị tiêu biểu nhất của khuynh hướng tư sản ở Việt Nam, tập hợp các thành

phần tư sản, tiểu tư sản, địa chủ và cả hạ sỹ quan Việt Nam trong quân đội Pháp. Tuy có những mặt hạn chế nhưng chủ trương dùng bạo lực để chống lại thực dân Pháp của Việt Nam Quốc dân Đảng đã góp phần cổ vũ mạnh mẽ tinh thần yêu nước của nhân dân ta, góp phần thúc đẩy các nhà yêu nước, nhất là lớp thanh niên trí thức tiên tiến chọn lựa một con đường mới, một giải pháp cứu nước, giải phóng dân tộc theo xu thế của thời đại, phù hợp với nguyện vọng của nhân dân Việt Nam.

Giữa lúc các trí thức yêu nước đang cố gắng tìm kiếm một con đường cứu nước mới thì xuất hiện Nguyễn Tất Thành - một trí thức, đã thành công gieo mầm chủ nghĩa Mác - Lênin để thành lập một chính đảng cho dân tộc Việt Nam, chấm dứt cuộc khủng hoảng và bế tắc về đường lối cứu nước.

2.2. Giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho sinh viên trường Đại học Hải Dương

Thế hệ SV ngày nay sống và học tập trong một môi trường hòa bình, hội nhập và phát triển, đất nước ngày càng đổi mới. Nhìn chung, SV hôm nay luôn có lòng yêu nước nồng nàn, lòng tự hào, tự tôn dân tộc, sống có lý tưởng, tin tưởng vào sự lãnh đạo của Đảng và con đường đi lên chủ nghĩa xã hội, chấp hành tốt chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách và pháp luật của Nhà nước; chăm chỉ học tập, rèn luyện; tích cực nghiên cứu khoa học; có ý thức trau dồi kỹ năng thực hành, tác phong công nghiệp, có tinh thần xung kích tình nguyện, tương thân tương ái, không ngại khó khăn, sống có trách nhiệm với bản thân và cộng đồng, tích cực tham gia vào công cuộc đổi mới, đẩy mạnh CNH, HĐH đất nước.

Thế hệ trẻ SV Việt Nam nói chung và SV Trường Đại học Hải Dương nói riêng luôn được thừa hưởng một di sản truyền thống quý giá của cha ông để lại, nhìn chung, họ có lòng yêu nước nồng nàn, luôn phát huy các giá trị truyền thống tốt đẹp của các thế hệ cha anh, khẳng định niềm tin vào mục tiêu, lý tưởng cách mạng, vào con đường đi lên chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam. Tuy nhiên, bên cạnh đó vẫn còn một bộ phận SV nhà trường thiếu tinh thần tích cực trong học tập và rèn luyện đạo đức, thiếu trách nhiệm đối với cội nguồn, truyền thống dân tộc, lối sống thực dụng, ít quan tâm đến lợi ích chung và lệch lạc về con đường đi lên chủ nghĩa xã hội của đất nước. Những hiện tượng này tuy chưa phổ biến song nó gây ra sự nhận thức sai lệch về con đường, mục tiêu cách mạng mà Đảng, Bác Hồ và cả dân tộc ta đã lựa chọn. Đòi hỏi phải tăng cường giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho SV, góp phần giáo dục SV lòng yêu nước, có ý thức tổ chức kỷ luật, có

bản lĩnh, kiên định con đường đi lên chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam, tích cực tham gia vào sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc.

Hiện nay, Đảng ủy, Ban Giám hiệu Trường Đại học Hải Dương luôn quan tâm tới giáo dục chính trị, tư tưởng, đạo đức cho SV, cụ thể: Giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho SV gắn với lý tưởng không có gì quý hơn độc lập tự do: SV Nhà trường được giáo dục truyền thống dựng nước và giữ nước của dân tộc, hệ giá trị của dân tộc Việt Nam: lòng yêu nước, tinh thần đoàn kết, tự lực tự cường, dũng cảm, bất khuất... Giáo dục chủ nghĩa yêu nước là giáo dục đấu tranh anh dũng, bất khuất vì độc lập, tự do của Tổ quốc, nhằm bảo vệ chủ quyền quốc gia và sự toàn vẹn lãnh thổ; giáo dục niềm tự hào về lịch sử, văn hóa, ngôn ngữ, phong tục tập quán và những truyền thống tốt đẹp khác của dân tộc. Nhà trường luôn chú trọng giáo dục SV kiên định mục tiêu độc lập dân tộc, chủ quyền quốc gia. Nhiều Nghị quyết, Chỉ thị được triển khai rộng khắp trong SV như Chỉ thị số 07/CT-BCA-V28 ngày 15/8/2014 của Bộ Công an về đẩy mạnh “Phong trào toàn dân bảo vệ an ninh Tổ quốc”. Từ nội dung giáo dục đó, SV nhận thức sâu sắc và gắn với hành động: yêu thương xóm làng, quê hương, đất nước, gia đình, bạn bè, thầy cô, cộng đồng; SV biết giữ gìn và phát huy truyền thống văn hóa tốt đẹp của gia đình, quê hương, biết đấu tranh bảo vệ nền độc lập dân tộc, toàn vẹn lãnh thổ. Mặc dù trên thực tế nội dung này được triển khai thực hiện trong SV tuy nhiên việc lĩnh hội ở các em còn hạn chế nhất định.

Nhà trường luôn luôn quan tâm giáo dục SV thực hiện tốt đường lối của Đảng, pháp luật của Nhà nước, tổ chức nhiều hoạt động thiết thực để SV nhận thức đúng và đầy đủ trách nhiệm bản thân đối với đất nước. Qua đó, SV trong Nhà trường luôn có ý thức thực hiện tốt mọi đường lối, chủ trương, chính sách, pháp luật của Đảng và Nhà nước, các nội quy, quy định của Nhà trường, của Đoàn Thanh niên, Hội SV; SV tích cực tham gia các hoạt động tình nguyện như chung sức cộng đồng, hiến máu nhân đạo... Từ đó hình thành ý thức cho SV luôn kiên định giữ vững mục tiêu, lý tưởng của Đảng, trung thành với con đường đi lên xây dựng chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam; SV hành động vì lợi ích tập thể, đảm bảo sự kết hợp hài hòa giữa lợi ích bản thân với lợi ích của xã hội.

Giáo dục nội dung ý thức yêu chủ nghĩa xã hội, vì hạnh phúc nhân dân cho SV: Sự chỉ đạo sát sao của Nhà trường trong công tác học tập và rèn luyện nhằm giáo dục SV có ý thức học hỏi, nâng cao trình độ, nghiên cứu khoa học, yêu lao động, yêu thương con người, phấn đấu xây dựng xã hội xã hội chủ nghĩa

giàu mạnh. Từ đó, SV luôn giữ vững bản lĩnh chính trị, không bị dao động trước các thế lực thù địch; đồng thời SV nhận thức được vai trò, trách nhiệm bản thân với tư cách là một trong những động lực quan trọng thúc đẩy xây dựng đất nước ngày một phát triển, giàu mạnh. Tuy nhiên, việc giáo dục nội dung này cho SV trong Nhà trường chủ yếu tập trung ở các thầy cô giảng dạy Lý luận Mác - Lênin, phòng Công tác Học sinh - Sinh viên, Đoàn Thanh niên, Hội sinh viên, cần phải có thêm đông đảo lực lượng tham gia giáo dục, có như vậy việc giáo dục mới đạt hiệu quả như mong muốn.

Giáo dục tinh thần đoàn kết và hăng hái tham gia các phong trào thi đua cho SV: Nhà trường tổ chức nhiều hoạt động cụ thể, thiết thực nhằm phát huy tinh thần đoàn kết trong SV, động viên khích lệ tinh thần tham gia các hoạt động chính trị - xã hội, các hoạt động tập thể của SV. Các hoạt động cụ thể của Đoàn thanh niên, Hội SV luôn nhiệt tình, sôi nổi, hăng hái tham gia. Nhất là phong trào tình nguyện trong Nhà trường thu hút đông đảo SV tham gia. Đây là những hoạt động thực tiễn, quan trọng nhằm phát huy sức mạnh tập thể, khơi dậy trong SV khát khao cống hiến vì lợi ích cộng đồng và xã hội. Hiện nay, Đoàn Thanh niên tổ chức nhiều hoạt động có ý nghĩa thực tiễn song cần chủ động phối hợp hơn nữa với các tổ chức, đoàn thể khác trong Nhà trường để giáo dục chủ nghĩa yêu nước cho SV.

3. Kết luận

Lịch sử đã khẳng định tác động to lớn của phong trào yêu nước cuối thế kỷ XIX đầu thế kỷ XX tới các giai tầng trong xã hội trong đó có tầng lớp trí thức ở Việt Nam. Các phong trào này đã thể hiện một ý chí tự lập, tự cường, một tinh thần kiên quyết chống lại cường quyền nô dịch, khát vọng xây dựng một nước Việt Nam mới độc lập, hướng tới văn minh, tiến bộ, sánh vai với các nước tiên tiến trên thế giới. Với tinh thần trên SV Đại học Hải Dương tầng lớp trí thức tương lai luôn có bản lĩnh vững vàng, kiên định mục tiêu lý tưởng độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội, có ý thức chấp hành đường lối chủ trương, chính sách pháp luật của Đảng, Nhà nước, tích cực tham gia các hoạt động cộng đồng.

Tài liệu tham khảo

- Đình Trần Dương, (2006), *Tân Việt cách mạng Đảng trong cuộc vận động thành lập Đảng cộng sản Việt Nam*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội
- Hồ Chí Minh, (2011), *Toàn tập, tập 7*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- Đình Xuân Lâm (chủ biên) (1999), *Đại cương lịch sử Việt Nam, tập 2*, Nxb Giáo dục, Hà Nội